

21. yüzyılda savaşın karakteri: Çin ve Rusya emperyalist savaşın tarafı mı hedefi mi?

Levent Dölek

Sermayenin “küreselleşme” kod adıyla yürüttüğü ideolojik saldırının en önemli teması olan barışçıl bir kapitalist gelişme vaadinin yerinde yeller esiyor. Tüm dünya büyük bir savaşın eşiğinde olduğumuzun farkına varıyor. Yaklaşan savaşın bir tarafında ABD emperyalizminin bulunacağı, karşısında ise şu ya da bu şekilde Rusya ve Çin’in olacağı herkesçe kabul görüyor. Emperyalizmin bu dönemdeki yeni ideolojik saldırısı ise Rusya ve Çin’in yükselen güçler olarak dünya barışını tehdit etmesi üzerinde yoğunlaşıyor. Emperyalizmin yayın organları *Newsweek*, *Time*, *The Economist* vb. neredeyse son 20 yıldır, 21. yüzyılın bir Çin asrı olacağını vadediyor. Son yıllarda aynı yayın organlarının kapağını ise “Yeni ve yükselen Rus Çarı” Putin süslüyor. Amerikan emperyalizminin yayın organlarındaki Rus ve Çin “propagandasının” iyi niyetli olduğunu düşünmek için bir sebep yok. ABD emperyalizminin propagandasının amacı Rusya ve Çin’i olduğundan daha güçlü ve saldırgan şekilde resmederek kendi emperyalist girişimlerini ve saldırgan politikalarını bu resmin arkasına gizlemektir.

Emperyalist propagandanın solda bilinçli ya da bilinçsiz izdüşümü Rusya ve Çin'i emperyalist olarak niteleyen yaklaşımlar. Bu yaklaşımlar teorik alandan politik alana "Rus emperyalizmi"ne karşı mücadele çağrıları eşliğinde Suriye'de mezhepçi çeteleri savunmak gibi son derece gerici biçimlere bürünebildiği gibi, ABD emperyalizmine karşı tutum alışlarda tutukluğa neden olmak gibi nispeten daha telafi edilebilir hatalara da neden olabilmekte. Rusya ve Çin'in emperyalistleşme olasılığı için ihtiyat payı bırakan ama ABD emperyalizmi ile müttefiklerine karşı net bir siyasal yaklaşımı koruyanlarla ise sağlıklı ve ilerletici bir tartışma yürütülebileceğimizi düşünmekteyiz.

Dolayısıyla 21. yüzyılda emperyalizm ve savaşın karakterini tartışırken Rusya ve Çin'in sosyo-ekonomik yapısının analizi büyük önem arz ediyor. Bu yazı, Marksizmin savaş konusundaki tutumunun genel ilkelerinin neler olduğu, kapitalist gelişmenin farklı aşamalarına nasıl uyarlandığı ve bugün Marksistlerin tutumunun ne olması gerektiği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Marksizmin savaş konusundaki tutumunun ayrıntılı bir analizini daha önce *Devrimci Marksizm*'in 25. sayısında geniş bir dosya halinde yapmıştık. Bu sayıda bugünün giderek yaklaşan savaşında devrimci Marksistlerin alması gereken tutuma ışık tutması açısından genel bir sergilemeyle yetiniyoruz. Taktik ve strateji konularına derinlemesine girmiyoruz. Yine kaçınılmaz olarak savaşın taraflarından ABD'nin ve ona tabi konumda olan Avrupa Birliği, Britanya ve Japonya'nın emperyalist karakterini veri kabul ediyoruz. Rusya ve Çin'in karakterine yoğunlaşırken genel ve kapsamlı bir sosyo-ekonomik analizden ziyade emperyalizmin ayırıcı özelliklerinin bu ülkelerde hangi düzeylerde var olduğunu tartışmaya odaklanıyoruz. Rusya ve Çin arasında da odaklandığımız esas ülke Çin olacak. Çünkü temel aldığımız Leninist emperyalizm teorisi, analizin merkezine ekonomiyi yerleştirmektedir. Emperyalist paylaşım mücadelesini kapitalizmin emperyalist aşamasının bir sonucu olarak kavramlaştırmaktadır. Çin, ekonomik gelişkinlik açısından Rusya ile karşılaştırılamayacak kadar ileri bir konumdadır. Dolayısıyla eğer Çin emperyalist değilse Rusya'nın da emperyalist olmadığını söylemek mümkün olacaktır. Bu ülkelerin ordularının gücü ve kapasitesi, Ortadoğu ve Pasifik'te Rusya ve Çin'in askeri anlamda stratejik ve taktik konumlanışları her biri başlı başına birer makale konusu olduğu için tartışmamızın odak noktasında yer almayacaktır. Bu noktalarda pozisyonumuzun genel bir sunuşunu 21. yüzyılda savaşın karakteri alt başlığında Devrimci İşçi Partisi'nin 4. Kongre kararlarını aktararak yapacağız.

Marksizmin savaflara ilişkin genel tutumu

Lenin, *Sosyalizm ve Savaş* kitabına Marksistlerin halklar arasındaki savaşları daima barbarca ve canavarca bulduklarını ve kötülediklerini söyleyerek başlar. Bu cümlenin ardından Lenin büyük bir parantez açar. Bu parantezin içinde kitabın geri kalanı vardır. Savaşın barbarca ve canavarca özellikleri onu ciddiye almayı gerektirir. Bu da Marksistleri gerçek ve tutarlı savaş karşıtları olarak pa-

21. yüzyılda savaşın karakteri: Çin ve Rusya emperyalist savaşın tarafı mı hedefi mi?

sifizmden uzak durmaya ve savaşa karşı savaşmaya yönelir. Savaşa karşı savaşmak, savaşı yaratan sebepleri yani esas olarak sınıflı toplumu ortadan kaldırmaya yönelik devrimci bir mücadele demektir. Bu mücadele her savaşı kendi içinde ele almayı gerektirir. Savunucu ve haklı savaşlarla saldırgan ve haksız savaşlar ayrımı buradan çıkar. Marksizm bu ayrımı yaparken savaşa bir muhabirin değil bir kurmayın bakış açısıyla bakar. Bu da analiz ve değerlendirmelerin eyleme odaklı olması demektir.

Marx ve Engels, kendi dönemlerindeki savaşları işçi sınıfının kurmayları olarak değerlendirmiş, tutum almış ve eyleme geçmişlerdir. Savaşları, sınıf savaşımını başarıya ulaştırmak amacıyla yani dünya devriminin çıkarları açısından ele almış ve ona göre tutum belirlemişlerdir. Savaşın değişmeyen amacı düşmanı silahtan arındırmak ve ona iradeni zorla kabul ettirmektir. Her biri kendi içinde sınıflara bölünmüş ulusların karşı karşıya geldiği, taraflardan biri bir işçi devleti değilse kararları bu ulusların hâkim sınıflarının aldığı, emekçi sınıfların ise cepheye sürüldüğü savaşlar tabii ki bir hâkim sınıfın diğeri üzerinde iradesini kabul ettirmesiyle sonuçlanır. Faturanın büyük kısmı ise emekçilere ödetilir. Ancak bu sebeple proletaryanın savaşa kayıtsız kalması doğru olmaz. Savaşın karar vericisi ve yürütücüleri hâkim sınıflar olsa bile savaş, ulusların eşitsiz gelişimi dolayısıyla uluslararası proletarya ve emekçi sınıflar açısından ilerici ya da gerici sonuçlar üretebilir. Marksizm, bu durumda savaşın emekçi sınıflar lehine sonuçlar ortaya çıkaracak şekilde sonuçlanmasını istemekle kalmaz, bunun için aktif ve planlı politik bir eylem içine girer.

Emperyalizm öncesi dönemde savaşların karakteri

Marx ve Engels ezilen ulusların ve halkların sömürgecilere karşı savaşımını bu perspektifle desteklemiştir. İngilizlere karşı Afganları, Hintlileri, Çinlileri, Fransızlara karşı Meksikalıları ve Mısırlıları savunmuştur. Buradaki tutumun temel sebebi sömürgeciliğin bu topraklardaki sosyal gelişim ve dönüşüm önündeki en büyük engel olmasıdır. Marx ve Engels'in Fransa-Prusya savaşındaki tutumu Almanların yanındadır. III. Bonaparte'a karşı Prusya'nın savunma savaşımını desteklerler. III. Bonaparte sadece Almanların değil Fransız devriminin de düşmanıdır. Marx ve Engels, III. Bonaparte'ın yenilgisiyle Fransa'da kurulan Cumhuriyeti selamlamışlardır. Alman hâkim sınıflarının savaşı savunma savaşı karakterini yitirip Fransız cumhuriyetine karşı gerici bir savaşa dönüştüğünde ise kesin bir şekilde Almanya'nın karşısına geçmişlerdir.¹ Ancak tüm bu zaman zarfı içinde Marx ve Engels, Uluslararası İşçi Birliği (I. Enternasyonal) saflarında savaşın devletlerin proletaryasının kardeşleşmesine yönelik bildiriler yayınladılar ve bu doğrultuda mücadeleyi sürdürürler. Sürekli olarak hangi tarafta olursa olsun

¹ Marx ve Engels, "Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyi'nin Fransız-Alman savaşı üzerine ikinci çağırısı", *Seçme Yapıtlar* Cilt 2 içinde, Ankara, Sol Yayınları, 1977, s.176.

işçi sınıfını milliyetçi yanlısamalardan uzak tutmaya ve işçi sınıfının burjuvaziden ve toprak sahibi sınıflardan bağımsız siyasetini oluşturmaya çalışmışlardır.

Marx ve Engels Kırım Savaşı'nda Osmanlı'yı savunmuştur. Şüphesiz ki Osmanlı istibdadı gericiydi ve Marx ve Engels bu gericiliğin ulusal ve sınıfsal tüm tezahürlerine karşıydılar. Diğer yandan Rus Çarlığı'nı diğer gerici güçlerle birlikte tüm Avrupa'daki devrimci ve ilerici ne varsa onu bastıracak bir odak olarak görüyorlardı. Avrupa'daki devrimci ve ilerici mücadeleler ve uluslararası proletaryanın çıkarları açısından Kırım Savaşı'nda Rusya'nın yenilmesini yeğlediler.²

Sonuçta her savaş hem kendi içinde ele alınmalı ama aynı zamanda içinde bulunduğu tarihsellik içinde analiz edilmelidir. Burjuva devrimleri çağında elbette ki Avrupa'daki feodal yapıyı parçalayacak her gelişme proletaryanın tarihsel zafininin koşullarını oluşturması açısından ilericidir. Sömürgelemlerin toplumsal gelişim ve dönüşümünü engelleyen sömürgecileri (İngiliz, Fransız sömürgeciliği) ve toplumların feodalizme karşı gelişiminin önünde engel olarak yükselen despotik yapıları zayıflatacak savaşlar bu bakış açısıyla desteklenmiştir.

Marx ve Engels'in tutumlarını belirleyen dönemin tarihselliğini Lenin şöyle açıklıyor: "1789-1871 dönemi, derin izler ve devrimci anılar bırakmıştır. Feodalizmin, mutlakliyetin ve yabancı zulmünün devrilmesinden önce proletaryanın sosyalizm için vereceği savaşımın gelişmesi olanaksızdı. Böyle bir dönemin savaşları ile ilgili olarak 'savunma' savaşımının meşruluğu üzerine söz ederken, sosyalistler, daima sonu ortaçağ kurumlarına ve köleliğe karşı devrime çıkacak olan bu amaçları göz önünde bulundurmuşlardır."³

Emperyalizm kapitalizmin en yüksek aşaması

19. yüzyılın son çeyreğinden başlayarak, kapitalizm tekelci bir karakter kazanarak emperyalist aşamaya geçmiştir. Bu olgu savaşan uluslar aynı kalsa da savaşın karakterini değiştirecektir. Lenin, burjuvazinin özgürlük adına verdiği savaşların geride kaldığını ve artık emperyalistler arası paylaşım mücadelesinin öne çıktığını vurgular. Bu dönüşümün temelinde ulusların yöneticilerinin değişmesi ya da bu toplumların burjuva devriminin eşitlik, özgürlük ve kardeşlik gibi değerlerinden ahlaki olarak kopması yatmaz. Bu uluslar, dünya nüfusunun ve ulusların çoğunluğunu ezen ve köleleştiren güçler haline kapitalizmin gelişmesi ve iyice olgunlaşması nedeniyle gelmiştir.⁴

Lenin, sömürgeciliğin de emperyalizmin de kapitalizmin çağdaş döneminden önce hatta kapitalizmden bile önce var olduğunu belirtir. Roma'nın sömürgelemleri

2 Marx'ın bu konudaki görüşleri için bkz. Karl Marx, *Türkiye Üzerine (şark meselesi)*, çev. Selahattin Hilav ve Atilla Tokatlı, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1974.

3 V.I. Lenin, *Sosyalizm ve Savaş*, çev. N. Solukçu, Ankara, Sol Yayınları, 1980, s.12-13.

4 A.g.e, s. 14.

21. yüzyılda savaşın karakteri: Çin ve Rusya emperyalist savaşın tarafı mı hedefi mi?

vardır ve yayılcılık anlamında bir emperyalizm uygulamaktadır. Ancak kapitalizmin en yüksek aşamasına gelindiğinde finans-kapitalin sömürge politikası ve emperyalizminden ayrı bir emperyalizm düşünülemez. Lenin bu anlamda örneğin Büyük Roma ile Büyük Britanya'yı kıyaslamının boş palavra ve bayağılık olacağını söylemektedir.⁵ Emperyalizm tekil devletlerin izlediği yayılcılık politikası değildir, kapitalizmin en yüksek aşamasıdır.

Lenin, emperyalist aşamanın karakteristiklerini kapitalizmin ve sermayenin değişen yapısından hareketle açıklamaktadır. Marx'ın *Kapital*'de ortaya koyduğu sermaye birikimi sürecinde rekabetin, sermayenin yoğunlaşmasına ve merkezleşmesine yol açması olgusu tekellerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Rekabetçi kapitalizmin yerini tekelci kapitalizm almıştır. Banka sermayesi ve sanayi sermayesi bütünleşerek emperyalist sermayenin karakteristik birimi olan finans-kapitali oluşturmuştur. Sermaye ihracı meta ihracının önüne geçmiş, hâkim ve belirleyici bir özellik kazanmıştır. Büyük uluslararası tekelci kapitalist gruplar dünyayı paylaşmaktadır. Büyük kapitalist devletler tarafından dünyanın toprak bakımından paylaşılması tamamlanmıştır.⁶

Artık emperyalizm çağında savaşa karakterini veren ve dünya topraklarını paylaşan, büyük güçlerdir. Ancak emperyalizm tahlili bu büyük güçler arasında da ayrıma gitmeyi gerektirir. Lenin'e göre dünyayı paylaşan altı büyük güçten ABD, Almanya ve Japonya genç ve yükselen kapitalist (emperyalist) devletlerdir, eski kapitalist (emperyalist) güçler ise İngiltere ve Fransa'dır. Rusya bu büyük güçlerden çağdaş kapitalist emperyalizm tarafından kuşatılmış, kapitalizm öncesi ilişkilerin hâkim olduğu sosyo-ekonomik yapısıyla ayrılmaktadır.⁷ Lenin, Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya'nın pozisyonunu emperyalizm olarak tanımlarken bu ayrımın altını çizmektedir: "Rusya'da yeni tipte bir kapitalist emperyalizm, İran, Mançurya ve Moğolistan'a karşı güdülen çarlık politikasında kendini açıkça ortaya koymuştur; ama genellikle Rus emperyalizminde egemen unsur militarizm ve feodalizmdir."⁸

Rus emperyalizminde egemen unsur olan militarizm ve feodalizm, bir yönüyle Osmanlı emperyalizminde de bulunabilir. Ancak Osmanlı, bırakın kapitalizmin en yüksek aşaması olarak tanımlanan emperyalizmin temel ayırıcı özelliklerini bünyesinde barındırmayı, yarı-sömürge bir ülkedir. Dolayısıyla da gerek Rusya gerekse de Osmanlı, Birinci Dünya Savaşı'na esas karakterini veren emperyalist güçler arasında sayılamaz. Emperyalist paylaşım mücadelesindeki yerleri talidir ve büyük emperyalist güçlere tabi konumdadır. Dolayısıyla da Rusya ve Osmanlı,

5 V.I. Lenin, *Emperyalizm Kapitalizmin En Yüksek Aşaması*, çev. Cemal Süreya, Ankara, Sol Yayınları, 1998, s.92-93.

6 V.I. Lenin, A.g.e, s.100-101.

7 A.g.e., s. 92.

8 V.I.Lenin, *Sosyalizm ve Savaş*, s. 18.

Roma emperyalizmi gibi/kadar emperyalisttir. Yani kapitalist emperyalizm anlamında emperyalist değildir.⁹

Lenin'in emperyalizm teorisindeki tekelci kapitalizm, finans-kapital ve sermaye ihracı vurguları dünyanın paylaşılması ve yeniden paylaşılması için mücadele eden büyük güçlerin temel dayanaklarını ortaya koymaktadır. Büyük ordular, geniş topraklar ve görece olarak kalabalık bir nüfus, kapitalizm öncesi dönemin imparatorluklarının gücünün kaynağıydı. Emperyalizm çağında seferlerin yerini sermaye ihracı, toprakları fetheden orduların yerini ise pazarları fetheden finans-kapital aldı. Uluslararası alanda hammadde kaynaklarının talan edilmesi ve ucuz emek sömürüsüne dayanan aşırı kârlarla beslenen, kapitalist sanayinin yarattığı teknik ve teknolojik olanakları kullanabilen emperyalist ordular her alanda üstün geldiler. Şanlı tarihiyle övünen eski imparatorluk ordularına ise ya Çin'de olduğu gibi emperyalist işgalcinin karşısında hezimete uğramak ya da Rusya, Osmanlı ve Avusturya-Macaristan gibi emperyalizmin yedek kuvvetlerini oluşturmak kaldı.

Emperyalizm ve proleter devrimler çağında savaşın karakteri

Emperyalizm çağında savaşa karşı alınacak tutum işçi sınıfı hareketini ve Marksizmi bir yol ayırımına getirmiştir. Marx ve Engels'in "savunma savaşı" perspektifini çarpıtarak kendi emperyalist burjuva hükümetlerini desteklemenin bir gerekçesi haline getiren sosyal demokratlara karşı Lenin, Trotskiy, Luxemburg ve Liebknecht gibi enternasyonalist sosyalistler emperyalist savaşa karşı çıkan bir tutum almışlardır. Lenin, enternasyonalistler arasında Marx ve Engels'in devrimci perspektifinin en tutarlı temsilcisi olmuştur. Lenin, savaşa karşı tutumu, emperyalist savaşı iç savaşa çevirme stratejisiyle birleştirmiştir. Bu stratejinin ürünü muzaffer Ekim devrimi olmuştur. 1917'de Rusya'da zafere ulaşan proleter devrim Birinci Dünya Savaşı'nı da sona erdirmiştir.¹⁰

Ekim devrimi ile birlikte emperyalist dünya sistemi bir kırılma yaşamıştır. Proleter devrimler çağı açılmıştır. Artık savaşlar bu tarihsellik içinde anlam kazanacaktır. Her savaşın kendi süreci içinde karakter değiştirebildiğini Fransız-Alman savaşında görmüştük. Birinci Dünya Savaşı da Ekim devrimi ile birlikte karakter değiştirmiştir. Şubat devriminin ardından Rusya'da emperyalist sava-

9 Lenin, özellikle Rusya için bu ayrımı yeri geldiğinde sürekli olarak vurgulamıştır. Öte yandan Lenin, İngiliz ve Fransız emperyalizmi ile aynı safta savaşa giren ve sömürgeci/yağmacı karakterde bir savaş yürüten Rus burjuvazisine karşı "devrimci bozgunculuk" taktiği ve "savaşı iç savaşa çevirme" stratejisi ile politik bir mücadele yürütmektedir. Bu mücadelenin gereği şüphesiz ki Rusya'nın hâkim sınıflarının yürüttüğü savaşın haksız ve emperyalist karakterini vurgulamaktır. Lenin'e referansla Rusya'nın öteden beri emperyalist olduğu iddiasında bulunanların düştüğü hata buradan kaynaklanmaktadır.

10 Lenin'in ve Bolşevizmin savaş konusundaki tutum, taktik ve stratejilerinin ayrıntılı bir incelemesini yaptığımız çalışma için bkz. Levent Dölek, "Devrimci Marksist savaş politikası", *Devrimci Marksizm*, sayı 25, Kış 2015-2016, s.11-39.

21. yüzyılda savaşın karakteri: Çin ve Rusya emperyalist savaşın tarafı mı hedefi mi?

şın devrimci bir savaşa dönüşme olasılığı belirlemiştir. Ekim devriminin ardından ise devrimci savaş artık somut şekilde gündemdedir. Brest-Litovsk anlaşması ile Almanya'ya karşı bir devrimci savaş olasılığı hayata geçmemiş, onun yerine barış yapılmıştır. Ancak bu sefer emperyalizmin yeni işçi devleti ile savaşı bir iç savaş biçiminde sürmüştür. 1918'de başlayan Rus iç savaşı, artık çıplak şekilde sınıfların karşı karşıya geldiği ve proletarya açısından devrimci, emperyalizm tarafından desteklenen Rus toprak sahipleri ve burjuvazisi içinse gerici/haksız bir savaştır. Yine Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Osmanlı/Türkiye açısından da savaşın karakter değiştiğini görmekteyiz. Almanya'nın başını çektiği emperyalist bloğun yanında Avusturya-Macaristan'la birlikte yer alan Osmanlı devleti emperyalist savaşın parçası iken savaşı kaybettikten sonra parçalanmış ve istilaya uğramıştır. Bu aşamadan sonra verilen savaş, burjuva milliyetçi karakterde bir savunma savaşıdır. Lenin ve Trotskiy'in bu perspektifle Anadolu'daki milli mücadeleleri desteklediği bilinmektedir.

Ekim Devrimi'nin ardından açılan proleter devrimler çağında Sovyetler Birliği, dünya devriminin en önemli ve stratejik mevzisi haline gelmiştir. Artık emperyalizm gerçek manada evrensel bir sistem olmaktan çıkmıştır. 19. yüzyılın sömürgecilik karşıtı savaşları, kapitalizm öncesi biçimlerin parçalanmasının ve bu toplumların ileriye doğru dönüşmesinin bir aracı iken, artık emperyalizme karşı tüm ulusal mücadeleler dünya proleter devriminin bir parçası haline gelmiştir. Lenin, ulusların kendi kaderini tayin hakkını soyut bir ilke olarak değil dünya proleter devriminin isterleri ile bağlantılı olarak kavramış ve savunmuştur. 1920'de yapılan Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi'nde *Komünist Manifesto*'dan beri dünya devrimci işçi hareketinin sloganı olan "Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşin!" sloganına "ezilen halklar" da eklenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nı belirleyen tarihsellik, gerileyen emperyalizm ile yükselen proleter devriminin birlikte varoluşudur. İkinci Dünya Savaşı aynı birincisi gibi bir emperyalist paylaşım mücadelesi karakteri taşımaktadır. Alman Nazizmi ve İtalyan faşizmi ile İngiliz, Fransız ve Amerikan demokrasileri arasında bir savaş yoktur. İki emperyalist kampın paylaşım mücadelesi söz konusudur. Bu bağlamda Marksizmin alacağı tutum Bolşevizmin Birinci Dünya Savaşı'nda aldığı tutum doğrultusundadır. Yani her ülkenin işçi sınıfının kendi emperyalist hâkim sınıflarıyla işbirliği yapmaması esastır. Fransa savaşın başında yenilerek işgale uğradığı için ve kapitalist güç sadece genel olarak Fransız ulusunun değil işçi sınıfının karşısında da Nazizm kılığına büründüğü için işgale ve faşizme/Nazizme karşı direniş öne çıkacaktır. Diğer emperyalist ülkeler açısından, işçi sınıfının kendi emperyalist hükümetine karşı işçi iktidarını sağlamak üzere savaşı iç savaşa çevirmesi geçerli olan devrimci siyasettir. 1941'de Nazilerin SSCB'ye saldırması ile birlikte savaşın karakteri değişmiştir. Artık SSCB'nin Nazizme karşı savaşı bir savunma savaşıdır. Haklı bir savaştır. SSCB'nin müttefiklerine karşı elbette devrimci bozgunculuk politikası devam edecektir ancak savaşın başındaki

biçimi değişecektir. SSCB'nin emperyalist müttefiklerinin aslen SSCB ve proletarya devriminin düşmanı olduğunu unutmaksızın, işçi devletinin zaferinin askeri gereklerine göre öncelikler şekillenecek ve uygun taktikler devreye sokulacaktır. Uluslararası proletarya açısından dolaysız hedef SSCB'nin askeri zaferidir. Nitekim Kızıl Ordu'nun faşizmi yenilgiye uğratmasıyla ve Avrupa'da partizan savaşları, Çin'de ise Japon işgaline karşı savaş sayesinde, Ekim Devrimi'nden sonra ikinci bir dünya devrimi dalgası yaşanmıştır. Çağın karakterine uygun şekilde bir kez daha emperyalist savaş durduran, sosyalist devrimler olmuştur.

21. yüzyılda savaşın karakteri

21. yüzyıl siyasal anlamda 2000 yılında değil 1989-1991'de başlamıştır. Berlin duvarının yıkılışı, Sovyetler Birliği ve diğer bürokratik işçi devletlerinin çözülüşü yeni bir dönemi başlatmıştır. “Yeni dünya düzeni”, “tarihin sonu”, “tek kutuplu dünya”, “küreselleşme” vb. adlandırma ve tanımlamalar bu yeni dönemin karakterini açıklayan kavramlar değil, emperyalizmin dünya çapındaki siyasi, askeri, ekonomik taarruzunun ideolojik anlatımlarıdır. Bu kavramlar aslında Marksizmin, 20. yüzyıldaki Leninist atılımının anti-tezidir. Emperyalizmin olmadığını ya da aşıldığını ve proleter devrimler çağının kapandığını anlatmaktadır.

Her ikisi de doğru değildir. Emperyalizm, uluslararası sermaye tarafından adeta ideolojik bir tanık koruma programına alınmış, yüzü tamamen değiştirilmiş adına yeni kimlikler düzenlenmiştir. Ancak hiçbir tutmamıştır. 1991 Birinci Körfez Savaşı, 1999 Yugoslavya'nın NATO tarafından bombalanması ve parçalanması, 2001 Afganistan'ın işgali, 2003 İkinci Körfez Savaşı ve Irak'ın işgali emperyalizmin bir suç makinesi olarak sıhhatte ve afiyette olduğunu göstermiştir. En son olarak Libya ve Suriye doğrudan emperyalist saldırganlığa maruz kalan ve parçalanan ülkelerdir. Nihayet bugün Üçüncü Dünya Savaşı'nın herkesçe tartışıldığı ve bir nükleer felaketin hâlâ insanlığın karşısında bir tehdit olarak var olduğu bir dönemdeyiz.

Bu aşamada yaklaşan savaşın karakterini tahlil edebilmek için emperyalizm teorisine başvurmak zorunludur. Emperyalizmin temel karakteristikleri bugün hüküm sürmekte midir? Sürüyorsa hangi biçimler altındadır ve değişim geçirdiği yönler var mıdır? Bir dünya savaşından bahsediyorsak bu savaşın konusu nedir? Emperyalistler arası bir paylaşım mücadelesi mi vardır? Eğer öyle ise Irak'ta, Yugoslavya'da, Afganistan'da, Libya'da ve Suriye'de ABD ve müttefiki Avrupa emperyalizmi kiminle savaşmıştır ve savaşmaktadır? Saddam, Kaddafi, Miloşeviç, Bin Ladin, Esad vb. 21. yüzyılın yükselen emperyalist güçlerinin liderleri olarak ABD hegemonyasını sarsmaya ve kendilerine sömürge mi bulmaya çalışıyorlardı? Nihayet tüm bu süreçte ABD emperyalizminin ezici ekonomik ve askeri gücüne karşılık nükleer gücü, büyük ordusuyla Rusya, devasa nüfusu ve ekonomik büyüklüğü ile Çin nerede duruyorlar?

Bu soruları yanıtlamak içinde bulunduğumuz çağda sınıf mücadelesi yürüt-

21. yüzyılda savaşın karakteri: Çin ve Rusya emperyalist savaşın tarafı mı hedefi mi?

mekte olan devrimci Marksistler için kaçınılmaz bir gerekliliktir. Savaş karşısında doğru ya da yanlış tavır almanın bir devrim ve karşı devrim meselesi olduğunu tarihten özellikle de Ekim devriminin deneyiminden gayet iyi biliyoruz. Bu aşamada Devrimci İşçi Partisi'nin 4. Kongresi'nde yapmış olduğu Dünya Durumu değerlendirmesinin ilgili paragraflarını aktarmayı savunduğumuz yaklaşımın genel çerçevesini çizmek açısından faydalı görmekteyiz:

“Olası Üçüncü Dünya Savaşının karakteri

10. ABD emperyalizminin başını çektiği, Avrupa ve Japon emperyalizminin ise tabii konumda bulunduğu bir emperyalist blok dünyayı yeni bir felakete doğru sürüklemektedir. Üçüncü Dünya Savaşı'nın temelinde de daha öncekiler gibi bir emperyalist paylaşım mücadelesi yatmaktadır. Ancak bu Üçüncü Dünya Savaşı'nın ilk ikisinin bir tekrarı olacağı anlamına gelmez. Kaldı ki Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nın niteliği de birbirinin tıpatıp aynısı değildir. Birinci Dünya Savaşı'nı belirleyen temel olgu tüm dünyanın emperyalist güçlerce paylaşımının tamamlanmış olması ve bir yeniden paylaşım mücadelesinin gündeme gelmesidir. Birinci Dünya Savaşı'nı bitiren 1917 Ekim Devrimi ve bu devrimin yarattığı ilk dünya devrimi dalgasıdır. Ekim Devrimi ile birlikte proleter devrimler çağı başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı bu çağın içinde gerçekleşen bir emperyalist savaştır. Bürokratik olarak yozlaşmış da olsa SSCB'nin varlığı ve bu savaştaki konumu İkinci Emperyalist Savaş'ın karakterini değiştirmiştir. İkinci Dünya Savaşı için salt emperyalistler arası bir paylaşım mücadelesinden bahsedilemez. İkinci Dünya Savaşı'nda emperyalistler arası paylaşım mücadelesinin yanında Avrupa'da SSCB'nin bir işçi devleti olarak Nazizme karşı verdiği savaşı ile Avrupa'daki işgal karşıtı partizan mücadeleleri ve Asya'da Çin'in Japon emperyalizmine karşı ulusal kurtuluş mücadelesi gibi haklı savaşlar vardır. Nitekim İkinci Dünya Savaşı'nın sonunu getiren, SSCB'nin ve partizan savaşının Nazizm'e karşı zaferi ile Japon emperyalizmine karşı Çin'in kurtuluşu ve sosyalist devrimidir.

11. Birinci ve ikinci dünya devrimi dalgalarının ürünü işçi devletleri tüm bir yüzyıl boyunca kapitalist yoldan elde edemeyecekleri devasa bir büyüme ve kalkınma yaşamıştır. Özellikle dünya coğrafyasının altında birine yayılmış, muazzam doğal kaynaklara sahip olan SSCB bir süper güç halini almıştır. Modern tarihi dev bir nüfusla birlikte devasa bir geri kalmışlıkla ve yabancı işgaliyle damgalanan Çin ise sosyalist devrimle birlikte modern ve güçlü bir ulus devlet inşa edebilmiştir. Her ülkeye hakim bürokratik kast işçi devletlerini içten içe kemirmiş, yozlaştırmış ve nihayetinde SSCB ve Doğu Avrupa'da 1989-1991 karşı devrimleriyle, Çin'de ise 70'lerin sonundan başlayan ve işçi devletinin biçimsel kabuğunun altında içten içe tamamlanan bir kapitalist restorasyon yaşamıştır. SSCB ve Doğu Avrupa ile Çin'deki kapitalist restorasyon emperyalist kapitalizm için bu ülkeleri farklı düzeylerde birer sömürü alanı haline getirmiştir. Özellikle Yeltsin döneminde doruğa ulaşan yerli ve yabancı sermayenin yağması Rusya'yı bir yarı-sömürgeye dönüşmenin eşiğine getirmiştir. Çin'de kapitalist restorasyon

emperyalist kapitalist pazarlara entegrasyonu hızlandırmıştır. Ne var ki sosyalist devrimin kazanımlarının bu ülkeleri emperyalizmin kolayca yutamayacağı kadar büyük ulus devletler ve askeri güçler haline getirmiş olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Emperyalizm her ne kadar Doğu Avrupa'yı AB aracılığıyla massetmiş, Rus ve Çin nüfus alanında kalan Pakistan ve Hindistan'da ABD emperyalizmi etkinliğini hiç olmadığı kadar arttırabilmişse de dünyanın nüfus, yüzölçümü ve doğal kaynaklar açısından büyük bir bölümünü kaplayan Rusya ve Çin emperyalistler tarafından paylaşılmadan kalmıştır. İşte bu durum üçüncü bir dünya savaşının temelinde yatan temel çelişki ve dinamikleri oluşturmaktadır.

12. Dünyanın emperyalist paylaşımı tamamlanmamış durumda olduğu için emperyalistler arası paylaşım kavgası başat bir çelişki olarak öne çıkamamaktadır. Bunun yerine ABD'nin başını çektiği emperyalist kamp bir bütün halinde Rusya ve Çin'i kuşatmak, bu ülkelerin nüfus alanındaki bölgeleri emperyalizmin nüfuzu altına sokmak ve giderek bu ülkeleri emperyalist paylaşımın nesnesi haline getirmek istemektedir. Bu çelişkinin saldırgan ve haksız tarafı emperyalist bloktur. Rusya ve Çin ise birer emperyalist devlet değildir. Her ikisi de birer sosyalist devrim yaşamış ve bu sayede dev birer birime dönüşmüştür; ancak dünya çapında ABD, Avrupa ve Japon emperyalistleriyle paylaşım mücadelesi verebilecek bir finans kapital geliştirememiş, gücünü sermaye ihracından değil askeri birikiminden (Rusya ve Çin), mamul mal (Çin) ya da doğal kaynak (Rusya) ihracından, hem nüfus hem de coğrafi büyüklüklerinden alan ülkelerdir. Kendilerini kuşatan emperyalizm karşısındaki konumları esas olarak savunmadır. Rusya'nın Ukrayna, Gürcistan ve Suriye'deki konumu bu çerçevede ele alınmalıdır. Çin de kendisiyle bir meşruiyet kavgası veren küçük bir adadan ibaret Tayvan sorununu bile çözmemiş, kendi toprakları içinde yer alan Hong Kong'da dahi tam egemenlik tesis edememiş (İngiliz emperyalizminin etkisiyle bölgede özerk bir rejim hüküm sürmektedir), kıyılarında Japon ve ABD emperyalist donanmalarının ve ABD hava kuvvetlerinin sürekli tacizleriyle karşı karşıya olan bir ülkedir.

13. Yaklaşan büyük savaşın temel dinamiği bu anlamıyla emperyalistler arası paylaşım mücadelesi değil emperyalist dünyanın paylaşılmasını tamamlama ve buna engel olan büyük güçleri (Rusya ve Çin) tasfiye etme mücadelesidir. Bu mücadelenin somut tezahürlerini Rusya'nın Batı sınırındaki NATO askeri yığınağı, Ukrayna'da AB ve NATO destekli cuntanın ve faşistlerin sürdürdüğü vekâlet savaşında, Pasifik'te ve Güney Çin Denizi'nde ABD donanmasının saldırgan mevzilenmesinde, 20. yüzyılı emperyalist himaye altında geçiren Japon emperyalizminin ordusunu saldırı savaşlarında kullanmaya hazırlanmasında, Güney Kore'deki emperyalist mevzilenmenin tahkim edilmesinde, Orta Asya ve Kafkaslarda ABD emperyalizminin bitmeyen üs edinme çabalarında, nihayet artan nükleer silahlanma çabasında görüyoruz. Tüm bunlar yaklaşan büyük depresimin merkez üslerinin Doğu ve Güneydoğu Asya ve eski Sovyet coğrafyası ve özellikle Rusya'nın Batı sınırı olduğunu göstermektedir."¹¹

11 Devrimci İşçi Partisi 4. Kongresi, Üçüncü Büyük Depresyon, Üçüncü Dünya Savaşı, Üçüncü Dünya Devrimi,

21. yüzyılda savaşın karakteri: Çin ve Rusya emperyalist savaşın tarafı mı hedefi mi?

21. yüzyılda emperyalizm ve bileşik gelişme

21. yüzyılda emperyalizmin nasıl tezahür ettiğini kavramak için eşitsiz ve bileşik gelişme perspektifiyle ilerlemek gerekir. Zira dünya kapitalizmi emperyalist aşamaya geçerken, dünya az sayıda büyük emperyalist güç ile geriye kalan bağımlı, yarı sömürge ve sömürge ülkeler olarak bölünmüştür. Bununla birlikte emperyalist çağda yani görece geç bir aşamada kapitalistleşen ülkelerde emperyalizme bağımlı bir yapı ile emperyalizme ait biçimleri bir arada gözlemek mümkündür. Emperyalizmin bir dünya sistemi olarak tanımlanmasının önemi burada bir kez daha karşımıza çıkıyor. Bir kez kapitalizm tekelci karakter kazandı mı artık bu aşamada kapitalizm trenine atlayanların yeniden bir serbest rekabet dönemi yaşadığını, bu rekabetin sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması ile tedrici biçimde tekellerin oluşmasına yol açtığını, yine adım adım banka sermayesinin kendi hâkimiyetinde sanayi sermayesi ile bütünleştiğini gözlemleyemeyiz. Tam tersine bu aşamada kapitalist gelişme geriden gelen bağımlı uluslar için baştan tekelci bir karakter taşır ve bu ülkelerde en baştan finans-kapital birimlerinin oluştuğunu gözlemek mümkündür.

Örneğin Lenin *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi*'nde sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi olgusunu açıklarken makineleşmiş ve büyük ölçekli fabrikaların sayısındaki artışın hızını özellikle vurgulamıştır. Açıkça bir köylü ve tarım ülkesi olan, kapitalizm öncesi biçim ve ilişkilerin yaygın olduğu Rusya'da 1866-1890 arasında daha fazla işçi çalıştıran ve makineleşmenin daha yoğun olduğu fabrikaların sayısı hızla artmıştır. 1890 yılına gelindiğinde işçilerin neredeyse yarısı 1000 ve daha fazla işçi çalıştıran fabrikalarda çalışmaktadır. Avrupa Rusyası'nda yoğunlaşan bu büyük fabrikaların üretimi aynı zaman zarfında 3 katına çıkmıştır.¹² Sadece bu da değil, az gelişmiş Rus kapitalizmi büyük bir iç pazar potansiyeline sahip olmasına rağmen, sermaye ihracı temelinde yeni pazarlar fethetme eğilimini de göstermektedir. Lenin'e göre kapitalizm egemenlik alanını sürekli genişletmeden ve kapitalist olmayan eski ülkeleri kapitalist dünya sistemine doğru çekmeden var olamaz ve "kapitalizmin bu özelliği Reform sonrası Rusya'da çok güçlü şekilde belirmiştir ve belirlemektedir."¹³ Ancak bu belirme, emperyalizmin esas alameti olan dünya çapında bir paylaşım mücadelesi düzeyinde değildir ve Rusya'nın sınır boyları ile sınırlıdır.

Türkiye'nin kapitalist gelişmesinde de benzer yönler bulmak mümkündür. Türkiye'de kapitalizm Cumhuriyet devletinin himayesinde baştan itibaren tekeli bir karakterde gelişirken bu gelişim içinde önemli bir yeri olan İş Bankası'nın

---

<http://gercekgazetesi.net/dip-bildirisi/dip-4-kongre-belgeleri-1-ucuncu-buyuk-depresyon-ucuncu-dunya-savasi-ucuncu-dunya>.

12 V.I. Lenin, *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi*, çev. Seyhan Erdoğan, Sol Yayınları, Ankara, 1973, s. 445-447.

13 A.g.e, s. 514.

çok sayıda fabrikayı bünyesinde barındıran tipik bir finans-kapital birimi olması da, daha sonraki Sümerbank, Etibank vb. örnekleri de yine bileşik gelişmenin bir örneği olarak karşımızda durmaktadır.¹⁴ Nihayet bu olgu da Türkiye'nin emperyalizme bağımlılığını ortadan kaldırmamaktadır.

Finans-kapital emperyalizmin erken döneminde banka ve sanayi sermayesinin bütünleşmesi ile ortaya çıkmıştır. Klasik finans-kapitalin aldığı en yaygın biçim holdinglerdir. Ancak zamanla borsanın yükselişi sayesinde, holding biçimi dışında genel olarak finansal sermaye üretken sermaye birimleri üzerinde denetim kurmaya başlamıştır. Lenin, emperyalizm çağında borsanın öneminin azaldığını söylese de kapitalizmin gelişmesi farklı yönde olmuş ve sonunda Lenin'in teorisini daha kapsamlı biçimde doğrulayan bir sonuca varmıştır.¹⁵ Borsa, artık emperyalizmin vazgeçilmez bir unsurudur, ancak varlığı salt emperyalist ülkelerle sınırlı değildir. Bugün menkul kıymetler borsası finansal sermayenin hâkimiyetinin ve sanayi sermayesiyle bütünleşmesinin evrensel biçimi haline gelmiş durumdadır. Dolayısıyla 21. yüzyılda emperyalizme ait biçimlerin her birini bütünlüğünden kopartarak tek başına bir emperyalizm alameti olarak değerlendirmek doğru değildir.

Rus ve Çin ekonomilerine karakterini veren nedir: Meta ihracı mı sermaye ihracı mı?

Emperyalizm, kapitalizmin, meta ihracı yerine sermaye ihracının belirleyici olduğu aşamasıdır. 21. yüzyılda sermaye ihracı hem teknik hem teknolojik olarak kolaylaşmıştır. Emperyalizmin uluslararası neo-liberal taarruzu sermayenin dolaşımının önündeki ulusal engelleri zaman içinde ciddi biçimde azaltmıştır. Bu koşullar altında sermaye ihracı bir avuç emperyalist güce özgü bir olgu olmaktan çıkmış ve genelleşmiştir. Ayrıca, emperyalist dünyanın kendi içinde bütünleşme dinamiklerinin gelişmesi emperyalistler arası sermaye ihracını artırmış, ABD ve Britanya sermaye ihracının lideri olan başat emperyalist güçler olmasına karşın aynı zamanda doğrudan yabancı yatırımların yoğunlaştığı ülkeler olmuştur. ABD ve Britanya'nın kendine çektiği ve ihraç ettiği doğrudan yabancı yatırımların hemen hemen aynı seviyelerde oluşu hiç şüphesiz ki bu ülkelere ait finans-kapitalin emperyalist karakterini ortadan kaldırmaz. Tam tersine bütünleşen dünya kapitalist sisteminin merkezinde olduklarını gösterir.

Almanya, Fransa, Hollanda, gibi emperyalist ülkeler ve bir bütün olarak Avrupa Birliği ve Japonya doğrudan yabancı yatırım stoku açısından net sermaye

¹⁴ Türkiye kapitalizminin gelişiminde eşitsiz ve bileşik gelişme yasasının nasıl tezahür ettiği ile ilgili olarak bkz. Sungur Savran, *Türkiye'de Sınıf Mücadeleleri* Cilt I, Yordam Yayınları, İstanbul, 2010, s.155-158.

¹⁵ Sungur Savran, *Kod Adı Küreselleşme 21. Yüzyılda Emperyalizm*, Yordam Yayınları, İstanbul, 2008, s.63-65.

21. yüzyılda savaşın karakteri: Çin ve Rusya emperyalist savaşın tarafı mı hedefi mi?

ye ihracatçısıdır. Diğer yandan Çin ve Rusya doğrudan yabancı yatırım stoku açısından net sermaye ithalatçısı konumundadır. Çin'in GSYH'sının yüzde 24'ü kadar doğrudan yabancı yatırım stoku varken sadece bunun yarısı kadar yani GSYH'sının yüzde 12'si oranında sermaye ihracı stokuna sahiptir. Rusya için bu rakam eski Sovyet coğrafyasının bir numaralı ve rakipsiz yabancı yatırımcısı konumuna rağmen yüzde 30'a, yüzde 26'dır ve Rusya da net sermaye ithalatçısı bir ülke olarak karşımızda durmaktadır.¹⁶

Biraz daha yakından bakıldığında hem Çin hem de Rusya ekonomilerine karakterini veren olgununun sermaye ihracı değil meta ihracı olduğu görülmektedir. Rusya için durum son derece açıktır. Rusya'nın bütçe gelirlerinin neredeyse yüzde 40'ı petrol, doğalgaz ve türevlerinden oluşmaktadır. Ekonomik büyüme performansı büyük oranda petrol fiyatlarının dalgalanmasına tabidir.¹⁷ Ancak dünya ölçeğinde bakıldığında Rusya 353 milyar dolarlık ihracatı ile ihracatçılar liginin alt sıralarındadır ve Birleşik Arap Emirlikleri ile yarışmaktadır. Dolayısıyla Rusya açısından durum son derece açıktır. Öte yandan Çin için durum biraz daha tartışmalı görünmektedir ve bu yüzden Çin'in üzerinde biraz daha ayrıntılı olarak durmak faydalı olacaktır.

Çin 2,3 trilyon dolara yaklaşan ihracatı ile meta ihracatçıları liginin tepesinde yer almaktadır. Hong Kong'un 550 milyon dolarlık ihracatını da eklerseniz bu rakam ABD (1,5 trilyon) ve Almanya (1,4 trilyon) gibi dev ihracatçı ülkeleri ikiye katlamaktadır.¹⁸ Tezimiz Çin'in sermaye ihracının yapısal olarak bu devasa meta ihracı ekonomisinin bir uzantısı niteliğinde olduğudur. Yani Çin ekonomisi hem meta hem de sermaye ihraç eden bir ekonomidir, ancak belirleyici olan emperyalizmin ayırıcı özelliği olan sermaye ihracı değil meta ihracıdır.

Örneğin Çin'in dünya çapında liman ve terminal satın alarak yaptığı sermaye ihracı, deniz aşırı ucuz emek arayışı içinde olan emperyalist finans-kapitalin davranışından farklıdır. Limanlar, sermayenin yurtdışında ucuz emek sömürüsü ile elde ettiği aşırı kârları anavatana taşımanın değil Çin'in kendi ülkesinde ve Çinli ucuz emek kullanarak ürettiği ürünleri dünyaya satışının birer aracıdır. Dünyanın bir numaralı ihracatçısı olan Çin, bu özelliğinin bir uzantısı olarak dünya çapında limanlara yatırım yapmaktadır. Diğer yandan 15 ülkede 29 limana ve 13 ülkede 47 terminale sahip olan Çin'in ticari devlet tekelleri, Danimarkalı Maersk (41 ülke, 76 liman), İsviçreli Mediteranean Shipping Co. (22 ülke, 35 terminal) ve Dubai menşeli DP World (40 ülkede 77 liman) şirketleriyle hâlâ aynı seviyede ya da bunların gerisindedir.¹⁹

¹⁶ <https://data.oecd.org/fdi/fdi-stocks.htm#indicator-chart>.

¹⁷ <https://financialtribune.com/articles/world-economy/66149/russia-says-economy-less-dependent-on-oil>.

¹⁸ <https://www.statista.com/statistics/264623/leading-export-countries-worldwide/>.

¹⁹ <https://www.forbes.com/sites/wadeshepard/2017/09/06/chinas-seaport-shopping-spree-whats-happening-as-the-worlds-ports-keep-going-to-china/#14ab39244e9d>.

Çin'in doğrudan sermaye ihracının yüzde 40'ı madenler, petrol ve enerji sektörlerinde yoğunlaşırken sadece yüzde 4'ü imalat sanayi alanındadır. Çin dünyanın en büyük hammadde ve enerji müşterilerinden biridir ve bu talep Çin sınırları içinde ihracata yönelik üretimden yani meta ihracı saikinden doğmaktadır. Nihayet Çin'in dışarıya ihraç ettiği doğrudan yatırımlarda belirleyici değişken sermaye ihraç edilen ülkenin milli geliridir. Çin dış yatırımları ucuz emeğe değil büyük pazara yönelmektedir.²⁰ Büyük pazarlar Çin malları için daha büyük talep demektir. Bu da Çin'in sermaye ihracının meta ihracının bir uzantısı olduğunu ve bu yüzden bir emperyalizm alameti olarak değerlendirilemeyeceğini göstermektedir.

Çin'in sermaye ihracına dair veriler ciddi bir yanılsamayı da içinde barındırmaktadır. Britanya sömürgesi Hong Kong 1997 yılında tekrar Çin'e devredilirken, Çin ve Britanya "tek devlet iki sistem" olarak bilinen bir anlaşma yapmış ve buna göre Hong Kong'daki liberal serbest piyasa yapısı dokunulmazlığa kavuşmuştur. Bu yüzden Çin'den Hong Kong'a yapılan yatırımlar Çin'in sermaye ihracı içinde hesaplanmaktadır. Ayrıca Hong Kong'dan Çin'e yapılan sermaye ihracı da yabancı sermaye statüsündedir. Çin, ülke içine yabancı sermaye çekmek için yabancı yatırımlara çok sayıda teşvik ve olanak sağlamaktadır. Bu yüzden Hong Kong'a giderek orada şirket açan Çin sermayesi gerisin geriye (*round tripping*) Çin'e dönmekte ve yabancı yatırımcılara sağlanan olanaklardan faydalanmaktadır. Çin sermaye ihracı içinde Hong Kong'un payı yüzde 70'lere kadar varmakta ve dönüp dolaşıp tekrar Çin'e yatırılan sermayenin toplam Çin doğrudan yabancı yatırımlarına oranının yüzde 40'ına kadar ulaştığı tahmin edilmektedir.²¹

Çin ve Rus finans kapitalinin çelişik karakteri

Rusya'nın dünyanın en büyük 500 firması arasına giren şirketleri üç petrol ve doğal gaz devi şirket Gazprom, Lukoil ve Rosneft ile borsada işlem gören devlet bankaları Sberbank ve VTB Bank'tır. Çin ise en büyükler listesine en yukarıdan girmektedir ve ilk 500 içinde 20 civarında Çin şirketi bulunmaktadır. Dolayısıyla banka sermayesinin artan öneminin yanına hem Rusya'da hem de Çin'de borsanın etkinliğinin giderek artmakta oluşunu eklediğimizde, emperyalizm çağının finans-kapital olgusunun Çin ve Rusya'da var olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Ancak bu şirketlerin hemen hepsi devlet şirketi ya da devletin büyük ortağı olduğu anonim şirketlerdir. Tek özel Çin şirketi olarak listeye giren Hong Kong merkezli Noble Group ise aslında büyük kömür tüccarı Richard Elman tarafından

20 Wade Shepard, "China's Seaport Shopping Spree: What China Is Winning By Buying Up The World's Ports", <https://www.cmi.no/publications/file/3332-what-determines-chinese-outward-fdi.pdf>.

21 Chia Le, "China's numbers don't tell full story on foreign investment", Nikkei Asian Review, <https://asia.nikkei.com/Economy/Xia-Le-China-s-numbers-don-t-tell-full-story-on-foreign-investment>.

21. yüzyılda savaşın karakteri: Çin ve Rusya emperyalist savaşın tarafı mı hedefi mi?

kurulmuş olan bir İngiliz şirkettir. İlk 500'e giren bu şirketlerin büyüklükleri Rus ve Çin kapitalizminin gelişkinliğinden ziyade Rusya'nın doğal kaynaklardaki liderliğinden ve Çin'in dünyanın en büyük nüfusuna ve iç pazarına sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Devlet mülkiyeti özellikle Çin söz konusu olduğunda klasik finans-kapital davranış kalıplarına uymayan bir yapıyı da gündeme getirmektedir. Çin yabancı yatırımlarında, sıfırdan yeni fabrika, üretim birimi, tesis vb. yapılar kurarak gerçekleştirilen "greenfield" tipi değil, ortak girişim modeli yani mevcut şirketlerin parça parça ya da tümünden satın alınması öne çıkmaktadır. Ancak bu noktada Çinli yatırımcılar ciddi bir kötü ün edinmiştir. Zira klasik finans-kapital kâr saikiyle operasyonlarını yürütürken, Çin yabancı yatırımlarında siyasi ve bürokratik motivasyonlar yatırımların kârlılığını geri planda bırakabilmektedir. Buna en tipik örnek New York'un meşhur Waldorf Astoria otelinin Çinli devlet şirketi Angbang Sigortacılık Grubu tarafından satın alınmasından sonra yaşanmıştır. Önce tadilata giren Waldorf Astoria, grubun müdürü Wu Xiaohui bir soruşturma dolayısıyla açığa alınınca tekrar faaliyete girmeden aylarca kapalı kalmış ve 1 milyar dolardan fazla zarara yol açmıştır.²² Bu ve benzeri olaylar sadece Çinli yatırımcılara kuşkuyla bakılmasına yol açmamakta, aynı zamanda Çin hükümeti de dış yatırımlara ciddi sınırlamalar getirmeye yönelmektedir. 2017 yılında Çin hükümeti, emlak piyasası, otel ve eğlence yerlerine yönelik sermaye ihracına kısıtlama getirmiş, kumarhane gibi alanlardaki yatırımlar ise yasaklanmıştır.²³

Rusya'nın petrol ve doğalgaz tekelleri ile devlet bankaları, işçi devletinin yağmalanmasıyla semiren oligarkları ile Çin'in büyük ama prematüre finans kapitalinin Amerikan, Alman, Fransız, İngiliz ve Japon muadilleri gibi emperyalist bir gücün temelini oluşturmaları olanaksız gözükmektedir. Ancak bu tespit durumun sonsuza kadar böyle kalacağı anlamına gelmez. Rus finans-kapitali emperyalistleşme potansiyelinden çok uzak olsa da Çin finans-kapitalinin gelişimi dikkatle izlenmelidir. Bununla birlikte Çin finans-kapitalinin gelişmesi Çin ekonomisini meta ihracı temelinde sermaye ihracının belirleyici olduğu bir düzeye çıkarmadıkça emperyalistleşmeden bahsedemeyiz.

Ayrıca Çin ucuz emeği sınır dışında aramaya yönelmedikçe, dünyanın en düşük ücretlerine ev sahipliği yaptıkça, sermayenin içeri, nüfusun dışarı göç ettiği bir ülke olarak kaldıkça emperyalizm ligine yükselmesi olanaksızdır. Bu bağlamda Lenin'in yukarıda saydığımız emperyalizm alametlerine göç olgusuna da eklemiş olduğunu belirtmek gerekir: "Emperyalizmin ... özellikleri arasında, bir de, emperyalist ülkelerden dışarı yapılan göçlerde bir azalma, buna karşılık üc-

22 Xie Yu, "Chinese Overseas Acquirers Export Capital and Leave Black Eye", South China Morning Post, <http://www.scmp.com/business/china-business/article/2113872/chinas-overseas-acquirers-export-capital-and-leave-black-eye>.

23 http://www.xinhuanet.com/english/2018-01/16/c_136900334.htm.

retlerin düşük olduğu, daha geri ülkelerden buralara akan işçi göçünde artma görülmesi gerçeğini anımsatmalıyız.”²⁴ Dünyanın hiçbir yerinde Amerikan, Alman, Danimarkalı, Hollandalı, Kanadalı, İngiliz, Fransız göçmen işçiler diye bir olgu yoksa bunun sebebi bu ülkelerin emperyalist güçler olmasıdır. Ve bunun tersi de doğru olarak kabul edilmelidir.

Sonuçlar ve olasılıklar

Lenin, emperyalizm çağında büyük güçler arasındaki paylaşım mücadelesinin, tekelci kapitalizm, finans-kapital ve sermaye ihracının oluşturduğu altyapıya tabi olarak geliştiğini söylemektedir: “Kapitalizmin bugünkü aşaması bize gösteriyor ki, kapitalist gruplar arasında dünyanın ekonomik yönden paylaşılması esasına dayanan bazı ilişkiler doğmakta, buna koşut ve bağlı olarak da siyasal gruplar, devletler arasında, dünyanın toprak bakımından paylaşılması, sömürge savaşı, ‘ekonomik önem taşıyan topraklar için savaşım’ esasına dayanan birtakım ilişkiler kurulmaktadır.”²⁵ Bu açık kavrayış bizi çağımızın savaşını anlamaya çalışırken siyasi çelişkilerin ve askeri gerilimlerin apaçık bir kutbunu oluşturan Rusya ve Çin’in ekonomik alt-yapısını incelemeye yöneltmiştir.

Rusya ve Çin için ekonomik altyapının emperyalist bir karakterde olmadığını en genel hatlarıyla göstermiş bulunuyoruz. Bugün dünyayı sarsan askeri gerilimlerin bir tarafı olarak Rusya ve Çin’in savunma pozisyonu da işte bu altyapı tarafından belirlenmektedir. Aslında böyle bir analiz yapmadan da Rusya ve Çin’in savunma pozisyonu gözlemlenebilir niteliktedir. 21. yüzyıl savaşına karakterini veren, ABD emperyalizminin, kendisine tabi konumdaki müttefikleri Avrupa ve Japon emperyalizmi ile birlikte Rusya ve Çin’i bu ülkelerdeki kapitalist restorasyonu sonuna kadar götürerek emperyalist dünya sistemine sınırsızca entegre etmek amacıyla kuşatmasıdır.

Tekrar edelim, bu pozisyon kuşkusuz zaman içinde değişebilir. Ancak bunun için Rus ve Çin finans-kapitalinin, ekonomide sermaye ihracının başat, meta ihracının tali konuma geleceği ölçüde gelişmesi gerekir. Ancak bu koşulda bu ülkeler bağımsız bir emperyalist güç olarak dünya çapında ABD ve müttefikleri ile bir emperyalist paylaşım mücadelesine girebilecektir. Daha olası bir gelişme ise emperyalist kamp içindeki bir bölünmede Rusya ve/veya Çin’in bir emperyalist kampın yanında savaşa girmesidir. Bu ikinci durum Birinci Dünya Savaşı’nda Rusya’nın ve Osmanlı’nın pozisyonuna benzer bir konumlanma anlamına gelir. Şu andaki dünya durumu ve siyasal gelişmeler göz önüne alındığında bu seçeneklerin karşımıza çıkması olasılığının son derece düşük olduğu söylenebilir.

Her ne kadar Rusya ve Çin, ABD öncülüğündeki emperyalist blok karşısında haklı bir savunma konumunda ise de dünya proletaryası açısından ne Putin

24 Lenin, *Emperyalizm Kapitalizmin En Yüksek Aşaması*, s. 120.

25 Lenin, *Emperyalizm Kapitalizmin En Yüksek Aşaması*, s. 85.

21. yüzyılda savaşın karakteri: Çin ve Rusya emperyalist savaşın tarafı mı hedefi mi?

despotizmi ne de Çin “Kapitalist” Partisi, peşinden gidilecek ve politik olarak desteklenecek bir seçenektir. Dünya proletaryasının çıkarı emperyalizmin yenilgisinden yanadır. Rusya ve Çin’in askeri gücü emperyalist bir istilaya uğramalarını hemen hemen olanaksız kılmaktadır. Ancak kapitalist restorasyonun bu ülkelerde işçi devrimlerinin tüm kazanımlarını yok etmesi ve kapitalizmin tüm kriz dinamiklerini en keskin şekilde bu ülkelerin içine taşıması dolayısıyla bir askeri saldırıdan önce ekonomik ve siyasi çöküntüye uğrama riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Yani bu güçler emperyalizme direnseler de onu yenilgiye uğratamazlar. Öte yandan emperyalizmin Rusya ve Çin’i yenilgiye uğratması dünya çapında gerici sonuçlar doğuracaktır. Bu yüzden de emperyalizm ile bu ülkeler arasında tarafsızlık söz konusu olamaz. Tersine emperyalizmin aldığı her darbe, devrimci dinamiklerin önünü açacaktır. 21. yüzyılda emperyalizmi nihai yenilgiye uğratabilecek olan ise Birinci ve İkinci Dünya Savaşları’nda olduğu gibi proletarya devrimidir.